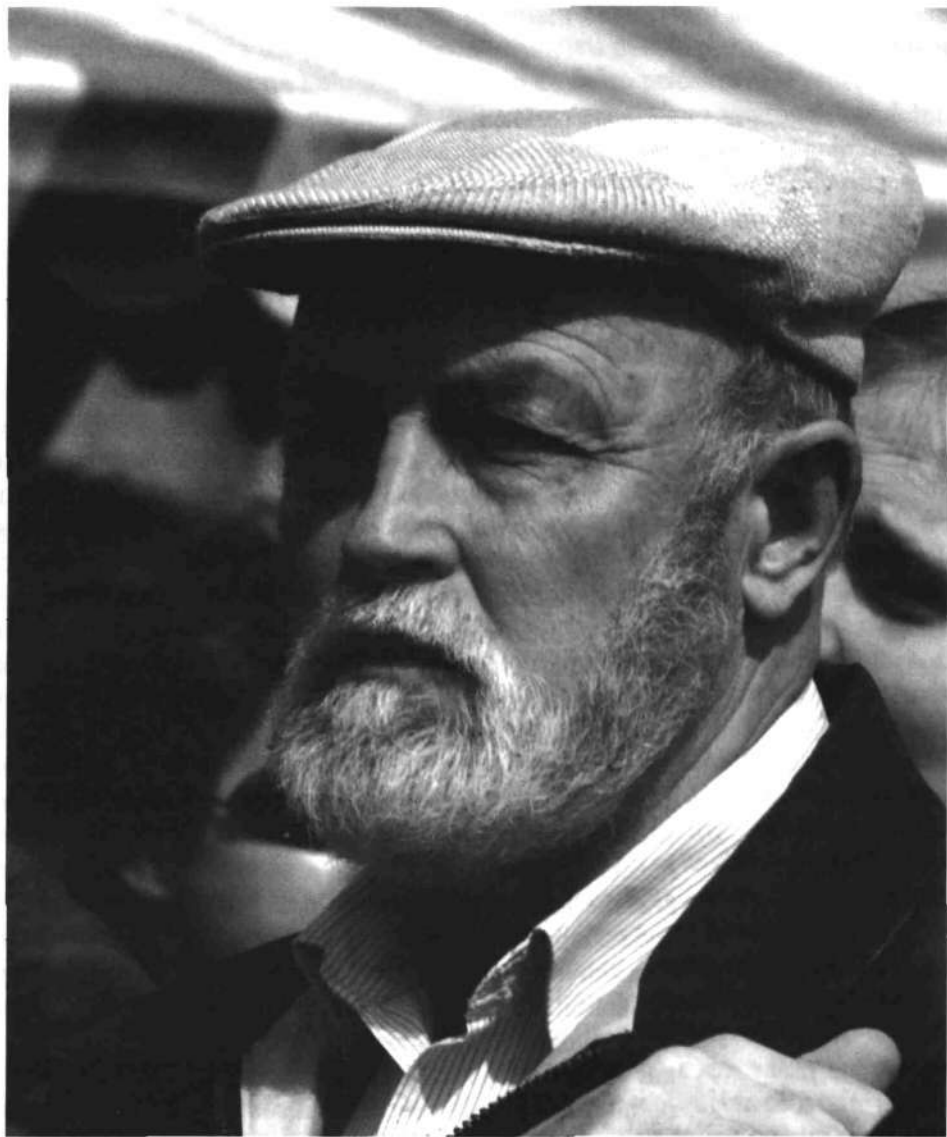

JANEZ KAJZER

Janez Kajzer (Vižmarje, 1938), novinar Mladine, Tedenske tribune, Dela, ITD, nato urednik knjižnih zbirk in revij, med drugim literarne revije Srce in oko (1989–1993).

Knjigi kratke proze: *Mimo dnevnega načrta*, 1960, *Prava moška družba*, 1979. Romani: *Klub v črnem*, 1964, *Macesen* (o slikarju Ivanu Groharju), 1978, *Sanjska hiša*, 2004. Publicistika: *Štirje srčni možje* (o prvem pristopu na Triglav), 1980, *S tramovi podprto mesto* (kulturnozgodovinske pripovedi), 1983, *Obljubljeni kraj* (portreti slovenskih izseljencev v ZDA), 1984, *Samorastnik izpod Blegoša* (o kiparju Petru Jovanoviču), 1998. Nagrada: Levstikova, 1960.

Janez Kajzer

Zaznamek za dosje*

Sedim v kavarni Slon, ki je nekoč ob kakršni koli uri vrvela od življenja: glasni pogovori, smeh, sprašujoči pogledi natakarejev, prihajajoči in odhajajoči gostje, znanci, pozdravljanje in prijateljski stiski rok. Zdaj je kavarna onemela, sam samcat sem ob petih popoldne v tem prostranem kubusu in se zaziram skozi okno. Koliko časa že nisem sedel tu? Moj bog, morda dvajset let, morda petindvajset. Zdaj se ljudje ne zbirajo več po kavarnah, kakor smo se nekoč; ni več časa za posedanje in neskončna kramljanja. Mladi opravijo svoje družabnosti stoje v bifejih.

Navadno ne razmišljam o svojem počutju. Toda zdajle se počutim nelagodno, kot da počnem nekaj prepovedanega. Že davno sem navajen vse, kar počnem, deliti s svojo družino. Nobenih skrivnosti ni med nami. Žena ve za sleherni moj korak. Če ne ve, pomeni, da je to v zvezi s kakšnim drobnim presenečenjem, na primer z nakupom priložnostnega darila. Toda zdajle ne ve, da sedim v kavarni, prav narobe: zamrmral sem konvencionalno laž, češ da grem nekaj pogledat v knjižnico. Pomislim, da je že kar nekaj časa, odkar sem se srečal z abrahamom, moj mladostni nemir je že davno posahnil, živim kar se da urejeno, ničesar ne tvegam, ničesar ne želim tvegati, ne maram nobenih pretresov. A sem navkljub temu zmenjen z mlado žensko, povrhu čisto neznanko, ki je nisem še nikoli videl, za katero nisem nikoli slišal, ki je, kakor mi je povedala, stara komaj dvajset let, in ki nekaj hoče od mene. Kaj prav-zaprav hoče?

Odkar mi je včeraj telefonirala, za vsak primer v službo, da se ji, če ne bi telefonske slušalke dvignil jaz, ne bi bilo treba po

* Nagrada Slovenskih dnevor knjige za najboljšo kratko zgodbo 2005 (natečaj sta razpisala Društvo slovenskih pisateljev in revija Sodobnost). Nagrado je 18. aprila 2005 na Kongresnem trgu v Ljubljani podelil predsednik Republike Slovenije dr. Janez Drnovšek.

nepotrebnem zapletati, sem o vsem premislil že najmanj desetkrat. Pošteno moram priznati, da me je klic dodobra vznemiril in celo pretresel. Če naj bom čisto odkrit, sem ga na kakršen koli način že dolgo pričakoval. Preprosto sem vedel, da bo nekega dne davno začeta in zatem prekinjena zgodba nekoč dobila svoj epilog. Klic je bil v zvezi z nečim, kar se je dogajalo, ko sem sam imel toliko let, kot jih ima zdaj klicateljica, Silvija, kot se je predstavila. Njeno ime mi ni povedalo ničesar. Silvija, Silvija, sem hitro brskal po spominu. Nobene Silvije ne poznam, za nobeno Silvijo nisem slišal. Skoraj sem bil prepričan, da gre za pomoto. Neka Silvija je iskala nekoga drugega, mene nikoli ne iščejo neznani ljudje, razen če mi skušajo po telefonu kaj prodati. Iskal sem že besedni obrazec, s katerim bi se je najelegantneje znebil. Tedaj je, po kratkem predahu, slišno obotavlja se, izrekla tudi svoj priimek. Da, priimek mi je bil znan. Obmolnil sem, slišal sem, kako klicateljica napeto prisluškuje, da bi ujela moj odziv, ne besede, ki jih bom izrekel, ampak glas, ki ga bom izdihnil. Zares sem nekajkrat globoko vdihnil, kot bi mi nenadoma zmanjkovalo zraka. Priimek, ja, priimek mi je bil znan. Pripadal je enemu mladostnih prijateljev, s katerim sva se družila leto, dve; zatem sva se za vedno razšla. Dvanajst, morda petnajst let po tistem sem slišal, da je umrl, še mlad, star kakih petintrideset let. To je vse. No, seveda ni čisto vse.

Čeprav se pozneje nisem več zanimal zanj, sem vendarle od nekod slišal, da se je poročil, se ločil in se nato znova poročil. In če zelo pobrskam po spominu, sem slišal tudi, da ima otroka, nisem vedel, ali dečka ali deklico. Silvija, to je ta otrok, dekle torej. Bog ve, kaj hoče od mene! Zakaj nenadoma ta sestanek? Začel sem razglablјati, kdaj se je morebiti prvič oženil in sem vzel za izhodišče Silvijino starost, nato sem upošteval, da je bil dve, tri leta starejši od mene, ugibal, koliko časa je trajal njegov prvi zakon in se dokopal do približne domneve, da je zapustil družino, ko je imela Silvija tri leta ali štiri ali pet let, saj je vseeno. Je imel stike s svojim otrokom? Ga je poznala? Če bi imel stike in če ga je poznala, potem bi to moralo zadostovati za spomin, ki ga želi imeti nanj. Če zdaj poizveduje po njem, najbrž nista imela stikov in ga najbrž ni poznala. Na pragu odraslosti se hoče dokopati do njegove človeške podobe; ni ji vseeno, kakšen je bil oče, iz katerega je bila rojena. Toda, zakaj hoče o tem spraševati prav mene, nekdanjega bežnega prijatelja svojega očeta, ki povrhu ni več rosen mladenič, kakršen je bil nekoč, ampak je čisto drug, izmodren človek, ki je že zdavnaj pozabil na mladostne peripetije, na živahne družbe, na prešerna razpoloženja, na noči, ki so trajale v mrzla jutra. Zakaj ni o svojem očetu izprašala svoje matere? Ali njegovih sorodnikov? Ali znancev ali tropa drugih prijateljev, s katerimi se je družil, saj je bil Ernest – celo v mislih sem to ime izgovoril nekako z odporom, na silo – nadvse družaben mladenič, morda najbolj družaben od vseh, kar sem jih kdaj srečal. Silvija je imela za svojo anketo veliko izbiri! Kako je prišla prav do mene, kaj si je obetala od pogovora z mano? Moral bi jo bil zavriniti že po telefonu, tako kot se zavrne oglasne vsiljivce. Reči bi ji bil moral, da ji ne bi vedel kaj povedati, da je moj spomin

medel, nekoristen, da bo sestanek samo zapravljanje časa. Toda privolil sem. Ne znam se sprenevedati, ne znam lagati, ta moj trapasti značaj me tepe že vse življenje. Zakaj se mi ljudje tako radi zasmilijo? Pa saj to ni res, saj se mi ne smilijo, ne gre za usmiljenje, ampak za domišljavo, objestno držo; za samoprepričanje, da vem nekaj več, da presojam bolje od drugih; za naivno in neumno željo, da bi mi to priznali; da bi mi zaploskali.

Od koga si želim priznanje? Od nekega dekleta, od neke Silvije, ki me bo spraševala po nekakšnih davnih stvareh, ki bo, tako ugibam, skušala iz mene izvleči podobo, ki je ne pozna, ki ji manjka, ki se je razrasla v strahoten primanjkljaj, ki ji ne da dihati in ne živeti. Ali ni dobila drugih, da bi ji kaj povedali, ali pa ji niso hoteli povedati, ali sem na vsem svetu res edini, ki ji lahko kaj pove o njenem ljubljenelem očetu, ki ga bržkone ni poznala? Očitno je, da si želi lepo očetovo podobo, naj ga je poznala ali ne. No, dobro, glede tega bi ji lahko ustregel. Ernest je bil, če prav razmislim, lep mladenič: slok, plavolas, z izrazitim pogledom. Toda saj lepota ni samo v videzu, ki mu zlasti mladi pripisujejo prevelik pomen. Sestavni del lepote je glas (Ernest je imel zveneč, baržunast glas), je govor (govoril je izbrano, skoraj knjižno, z bogato metaforiko), je gibanje (bil je hiter, gibčen), je smisel za družabnost (ni ga bilo, ki bi imel tega smisla več kot Ernest). Toda, ali Silvija sploh sprašuje po zunanjem videzu svojega očeta? Morda si želi izvedeti čisto nekaj tretjega, kar mi zdajle sploh ne pride na misel. Ali morda ve, da sva se po dobi prijateljavanja zaradi neke zadeve sprla in se za vselej razšla? A kdo bi ji lahko povedal o tem, saj je vse že zdavnaj prekril prah časa! Če pa je le kaj zvedela, zakaj bi vrtala v to: ali me česa krivi; ali misli, da sem kakor koli vplival na njegovo usodo (no, kar se mu je zgodilo, se mu je zgodilo več let pozneje, čeprav, seveda, so bile korenine že v tistem času; pa saj jaz nisem imel nič s tem; da ji ni kdo natvezel kakšne napačne informacije – nekateri ljudje uživajo, če lahko kaj napletejo; bogve kakšna neumnost tiči za vsem tem).

Dobro, ugriznil sem v to vabo in zdaj bom dobil, kar sem iskal. Kavarna še vedno sameva prazna. Edini natakak straži edinega gosta – mene. Prinesel mi je že drugo kavo. Očitno je nevešč začetnik. Obnaša se, kot da sem v prostor stopil pomotoma, da bi s svojo navzočnostjo kazil idilično praznino. Nobene profesionalnosti ni na njem. Nekoč, nekoč je bilo tu vse drugače. Vse mize so bile natlačene z gosti. Jate natakakjev s pladnji so se jadrno spuščale nad omizja, z izbrano spretnostjo polagale pred goste, kar je kdo naročil: vermut, žganje, decije vina, kavo, slatino, pecivo. Sploh pa ni bilo treba naročati. Zadoščal je pogled: natakak je vsakokrat vedel, kaj mora prinesiti. Ob večerih in v noč je tu bučal kavarniški orkester. Uглаšen hrup je bil tolikšen, da je bilo treba kričati, če si hotel, da te bodo razumeli. Po stopnišču je vsak hip pljusknila v prostor nova gruča ljudi. Natakakji so se predirljivo ozirali, kam bi jih še lahko stlačili. Nad vsem se je dvigal gost oblak cigaretne dima, ki ni nikogar motil, kajti tedaj še ni bilo ozaveščenih nekadilcev, ki bi vihali nosove in kazali, kako jim dim draži občutljiva grla. Nikomur se ni mudilo domov,

kajti tedaj še ni bilo malih zaslonov, ki bi vabili predse; in ni bilo Maria in ne odrezave Ane Lize, ni bilo Najšibkejšega člana in njegove čarovnice, ni bilo lova na televizijske milijone in ni bilo niti Hri bara, ki bi vabil v svoj ekranizirani lokal s stoternim posnemanjem oblastniških figur. To je bil čas, ko so bili oblastniki popoln tabu; o njih se je kvečjemu šepetalo, kaj šele, da bi jih kdo zasmehovalno posnemal. Toda tisto, kar zdaj vibrira v televizijskih salonih in kar njihovi odjemalci krotko uživamo pred domačimi zasloni, je nekoč vibriralo, dehtelo, vrelo, se bohotilo zunaj zdajšnjih duhovitih kramljavnic, med drugim tudi tule, za mizami kavarne Slon, pa v drugih kavarnah in shajalnicah tistega časa. Zdaj je kavarna obstala v onemelosti.

K moji mizi stopa gospa, dekle, Silvija. Prej majhna kot velika, urejena, kaže jih več kot dvajset, morda zaradi nekakšne pustosti obraza. V njej ne prepoznam nobene Ernestove poteze. Hodi mirno, varno, brez hitenja, ki je bilo zaščitni znak njenega očeta; ne šminka se in se sploh ne liči, kakor bi pristajalo Ernestovim ženskam; njene ustnice so tenke, blede; pogled neizrazit, uplahnjen, morda malce nervozen; frizura kolikor mogoče naravna, neafektirana.

Nelagodno vstajam in ji stiskam ponujeno roko. Pokažem ji prostor nasproti sebe. Z roko pomahnem natakarkju. Kako nerodna, neprijetna situacija: sam z mlado neznanko. Naj po naključju vstopi kakšen znanec, bo mislil, da na stara leta norim! A naj vstopi, kaj me briga. Čakam, da začne pogovor. Izmenjava nekaj praznih besed, oba sva nekako v zadregi. Opravičuje se in mi hiti razlagati, zakaj ji je bilo do srečanja z mano. Bilo je približno tako, kot sem domneval. Svojega očeta ni poznala. Njeno mater in njo je zapustil, ko še ni bila stara eno leto. Ni ga pogrešala, preprosto ni vedela, kaj pomeni imeti očeta. Ko je doraščala, tam okoli trinajstih, pa se je nenadoma zavedela, kaj pomeni, če nimaš očeta. Mamo je spraševala o njem, a ji ni bila voljna kaj dosti povedati. Le toliko, da ni tečnarila z novimi vprašanji. Takrat si je nenadoma močno želela cele družine, pogovorov z očetom, njegove opore, vzdušja skladnosti med staršema, izletov, skupnih počitnic, očetovega zavzemanja za njeno prihodnost. A če bi si še tako želela, je bil takrat že mrtev. Ni ji preostalo drugega, kot zasovražiti ga; zasovražiti neznanca, ki jo je spravil na svet samo zaradi trenutne slasti, zaradi svoje nagonske potrebe; zasovražiti ga ne zato, ker je zavrzel njeno mater, ki se je lahko odzivala, branila, napadala, kar koli, ampak, ker je zavrzel njo, nemočnega in nezavedajočega se otroka, ki ga je s svojo voljo, ne z voljo, samo s svojo slo spravil na svet; otroka, ki se ni mogel upreti, ki ni mogel zakričati, ki ni mogel protestirati, ne tedaj ne pozneje, ko se je ta otrok zavedel, da živi, da je, in ko je ugotovil, da nima vsega, kar ima večina drugih otrok. Mama se ji je potem, ko je zmogla presojsati, zdela živčna; kolikor lahko presodi, je bila zadosti pragmatična, da ni preveč žalovala za možem, ne takrat, ko je odšel, ne takrat, ko je umrl; ne ve natančno, toda gotovo se je ob njej zvrstilo nekaj partnerjev, dokler se ni tega preprosto naveličala. Kolikor pomni, je bila vedno sama in vedno bolj sama, zunaj službe vedno doma; in bolj ji je hči doraščala, bolj je rinila vanjo, jo nadzirala, ji

radodarno delila nasvete, skrbelo jo je za njeno prihodnost. Bila je edini človek, ki se je zares zanimal zanjo, bila je preprosto njena danost, a danes, ko je že nekaj let pokojna, si mora reči, da je bila neprijetna, nevesela ženska; nezmožna ji dati vedrine, ki jo je tako potrebovala.

Silvijino sovraštvo do neznanega očeta je trajalo nekaj let, nato se je pritajilo, pojenjalo in se izničilo. Kje pa je rečeno, da mora vsak otrok imeti očeta! Kje pa je rečeno, da sleherni oče dobro ravna s svojim otrokom! Tako lahko reče, da zdaj ne čuti nič: ni ne nasmeha ne solz, ne toplote in ne mraza. Misel na očeta je izrinila onstran; to je nekaj, s čimer ni vredno tratiti časa.

Zdaj študira pravo. (Kako da nisem tega takoj ugotovil! Zares postavlja besede v nekakšnem pravnem redu: logično, suho in udarno, razmejeno.) In povedala mi bo, zakaj se mi je oglasila. Sprva se ni želela oglasiti, ker je presodila, da bi bilo to nespametno; ni želela vznemirjati tujega človeka, ki ima z njo skupno komaj to, da je bil nekoč davno prijatelj njenega očeta. Nobene pravice nima vtikati se v tuje življenje, še posebej, če za to nima pravega razloga. Ko pa je razmišljala o tem, se ji je vse bolj dozdevalo, da razlog ima. Kakšen pa je bil ta razlog? No, banalen kar se da. Pred nedavnim je umrla tudi očetova druga žena, ki je ni poznala. Nista imela otrok. In ne kakšnega omembe vrednega premoženja. Nekomu, nekemu sorodniku, ta dežela je res majhna in se vsi nekako poznamo med seboj, je prišlo na misel, da bi revno ostalino po tisti ženski poslali njej, Silviji: cunje, ki jih je bilo treba vreči v smeti, nekaj posodja, nekaj oguljenih preprog, pohištvenih kosov, nekaj malovrednega nakita, nekaj knjig in map z osebnimi dokumenti. Nekako ni smela odkloniti revščine, ki so jo zanesli k njej. Ni je zelo zanimala, toda vseeno jo je pregledala. Med knjigami je odkrila knjigo poezij Lorce. V njej je naletela na posvetilo, ki sem ga nekoč napisal Ernestu: Ljubemu prijatelju, iskreno za 23. rojstni dan! Spodaj je bil moj podpis. Ko mi je zdaj to citirala, sem se nekdanjega posvetila skoraj sramoval, zvenelo je prenežno, lahko bi ga bila napisala ženska roka, lahko bi ga narekovalo žensko zaljubljeno srce.

Imeli ste ga radi, mi je rekla Silvija. Nič mi ne razlagajte. Bil je drugačen čas, vem, toda te stvari se ne spreminjajo. Imeli ste ga iskreno radi, o tem pričajo vaše zapisane besede.

Dobro, kaj hoče! Naj že pride z besedo na dan. Res je, imel sem ga rad. Bil je tri leta starejši, razumnejši, bolj razgledan, uspešnejši. Bil mi je nekakšen vzornik, mentor. Spraševal sem ga, opiral sem se na njegovo mnenje. Vse, kar je počel, se mi je zdelo zelo moško, zelo odraslo, zelo razumno. Sledil sem mu. Spregledal sem njegovo vihravost, še zlasti, ker smo bili po svoje vihravi vsi, njegovo zaletavost, njegovo nagnjenje k stranpotem, k bližnjicam, njegovo neodgovornost. Toda vse to sem ugledal šele pozneje, z razdalje, takrat se mi je zdelo prav natančno tako, kot je bilo. In kar se mi je zdelo v tistem času najvažnejše: imel je nekakšen moški šarm, ženske so ga zavohale od daleč (ne dekleta, ampak ženske, takšne polne, z oblinami, s strastnimi ustnicami, s posebno hotno hojo; ženske, ki so iskale, ki so svojo voljnost izražale s posebnim

vonjem; ki so bile nekako skrivnostne; ni se vedelo, s čim se ukvarjajo; od nekod so se prikazale, nekam so bile namenjene, vse je bilo nekako v zraku), lepile so se nanj; komaj se ji je predstavil, že se ga je oklenila, že se je vanj zadela z bokom, že sta se spletala v eno. V to igro, v ta srečanja, naključna in nenačrtovana, me je nesebično vključeval. Vprašal me je, ali mi je ženska, s katero se je pravkar ukvarjal, všeč. Ali so mi všeč takšne? Ali mi je morda všeč tista druga, pohlevnejša, na videz skromnejša, a ima v sebi hudiča!

Seveda obujam ta spomin samo zase. Nesmiselno bi bilo razlagati njegovi hčeri, za katero se ni zmenil, da je bil njen oče nekakšen šarmer, znan osvajalec, lomilec ženskih src. To bi jo samo še utrdilo v veri, da jo je zavrzel, ker mu je bila odveč; ker ga ni zanimalo drugo kot užitek, kot potešitev lastne sle; ker je bil nezrel za življenje; ker je bil neodgovoren. Takrat ne, pozneje pa, ko sem se tudi sam srečal s kakšno žensko, sem se spraševal, kaj je bilo na njem tako privlačnega, da so pokorno obstale, ko jih je pogledal in nagovoril. Je bil to pogled? Je bil to njegov dar dvorjenja? So bile to ravno pravi besede? Pogledati smo znali tudi drugi, pa ni bilo tako vidnega učinka. Tudi drugi smo znali kaj lepo povedati, pa ni bilo tako očitnega odziva. Kaj je bilo torej na njem, v njem, okrog njega takšnega, da je nemudoma, prvi trenutek vzbudil takšno pozornost, ki smo mu jo (sem mu jo), to je že treba priznati, zavidali, čeprav o tem nismo spregovorili.

Bilo je še nekaj, nekakšna majhna telesna deformacija; opaziti jo je bilo med hojo, desna noga mu je za spoznanje uhajala z osi, kot da se hoče sprožiti. Napako je spretno prikrival z elegantno obleko in s splošno visoko urejenostjo, a jo je tudi sicer telesno (gibalno) obvladoval, tako da nisi prav vedel, ali jo obvladuje z naporom, s stalno koncentracijo ali pa s komaj opaznim nenavadnim gibom zgolj izraža svoje prešerno razpoloženje. Moški okrog njega tiste napakice morda sploh nismo opazili, saj je bila nekakšna dana nespremenljivka. Ženske so jo opazile, seveda so jo. Ob njegovi moški lepoti, ki jo je izžareval, je bila morda potrebna prav tista napakica, da so ženske svojemu radovednemu in občudujočemu pogledu prilile še ravno pravi mero usmiljenja. Učinek je bil takšen, kot bi prasketajoči ogenj poškrpili z bencinom: glasen vzbuh plamenov, nato pa ostri pokončni zublji in spremljajoče tuljenje silovitega gorenja.

Z Ernestom sva včasih mimogrede obravnavala tudi intimnosti, pravzaprav je on spraševal po intimnostih, toda nikoli se nisva dotaknila te njegove telesne hibe. On ni spregovoril o njej, meni ni prišlo na misel, da bi ga prijateljsko povprašal o tem; res je, tudi upal se ne bi. Ne takoj, toda sčasoma je iz ozadja prikapljala tudi zgodba o tem. Ne vem, kdo mi jo je prišepnil in ne kdaj. Zgodba je bila žalostna. Dečki iz delavskih, sproletariziranih in lumpenproletarskih družin, željni akcije, robinzonad in tarzanijad, zgodb iz tisoč in ene noči, hkrati pa do amena dolgočaseni, so se domislili, da bi vstopili v grobnice in se razgledali po morebitnem tamkajšnjem bogastvu; navsezadnje jih je mikala visoka stopnja tveganja, pa tudi grozljiva morbidnost prepovedanega okolja. Pri odpiranju težkih kamnitih pokrovov so si pomagali z železnimi

vzvodi. Sprva so v bližini grobnice puščali nekoga za stražo. Ko pa se jim je akcija nekajkrat posrečila, so mislili, da se jim ne more nič zgoditi. Poslej so stražo opuščali in so se vsi stlačili v tesno grobnično jamo ter ob baterijski svetlobi tipali, ali je v njej kaj vrednega, kar bi lahko pretopili v denar. Po neki taki akciji, otovorjeni z zaplenjenim nakitom, ki so ga nabrali v razpadajoči rakvi, so s skupnimi močmi ravno premikali težki pokrov na prejšnje mesto, ko so nad njimi zrasle uniformirane postave miličnikov z revolverji v rokah. Stresli so se ob osornem povelju. Posamezniki so se skušali silovito izmuzniti med kordonom policije. Ernest, ki je iz jame lezel zadnji, tedaj, ko so že premikali kamnito gmoto pokrova, se je z nogo zagozdil med betonski okvir in pokrov, silovit pritisk mu je raztreščil koleno; s pokopališča so ga odpeljali naravnost na kirurško mizo.

Tu se zgodba konča. Lahko si je predstavljati, kolikšnemu pritisku je bil Ernest izpostavljen zatem, koliko zaslišanj je moral prestati, s čim vse so mu zagrozili. Ga je mladinski sodnik, pred katerega je zagotovo stopil, obsodil samo pogojno, saj ga je kazen že doletela? Morda! Ko pa so ga policisti že imeli v rokah, pri samem nemoralnem dejanju zalotnega in vsega neobgljenega, ali jim je moral kaj obljubiti? Kdo ve, morda ne, morda ja. Ko pa dan za dnem odgovarjaš na nova in nova vprašanja in si si pripravljen tudi kaj izmisliti, samo da bi jim ustregel, si pripravljen obljubiti kar koli. Ali je Ernest tudi v resnici kaj obljubil, o tem nisem slišal ničesar. Mladostna, skoraj še otroška avantura, ki je ni zakrivil sam od sebe, iz kakšnih zločinskih nagnjenj, ampak je bila zgolj posledica dolgočasnih, revnih razmer, v katerih je živel, in morda še žalostnega, dolgočasnega, nespodbudnega domačega vzdušja, ga je tako in tako zaznamovala za vse življenje, o katerem že vemo, da ni bilo ravno dolgo. Sam sem se kdaj zalotil pri pomisli, ali ni ta zaznamek, gotovo tudi pisni, seveda tudi pisni, mogočno oblikoval tudi potek Ernestovega nadaljnjega delovanja.

Njegova hči, s katero pa sedaj bolj molčim kot kramljam, razumljivo, ne ve o tem ničesar. Morda ne ve niti za očetovo telesno hibo, sama se ga ne spominja, mati ji o tem bržkone ni govorila, saj je izvirala iz časa, ko se je o takih stvareh raje molčalo kot razpravljalo. Na misel mi ne pride, da bi glede tega kaj bleknil, saj sem se že vnaprej namenil, da ji očetove podobe ne bom z ničimer načel, kaj šele umazal; seveda pa ni v moji naravi, da bi kaj glorificiral, in tako tudi tega ne bom počel.

Zdaj je molk prekinila ona. V redkih, skrbno izbranih besedah je omenila, da je bil oče še pred srečanjem z njeno materjo, torej pred njenim rojstvom, obsojen na več let; in da je kazen tudi odsedel. Zadeva naj bi bila kriminalna, nekakšno poneverjanje, toda mati ji je namignila, da je šlo za politiko; vzrok naj bi bila očetova kritičnost do oblastniškega sistema; v svinčenih časih, kot jim zdaj pravijo, ga je nekdo ovadil; zaradi videza demokratičnosti, ki ga je vzdrževal prejšnji sistem, ga niso mogli obsoditi zaradi nekaj kritičnih besed, pa so mu naprtili kriminal. Ali kaj vem o tem?

Vem, da je bil obsojen in zaprt, sem izustil. Toda to se je zgodilo dolgo zatem, ko sva se razšla. Pravzaprav ne vem nič drugega kot golo dejstvo.

Vprašanje me je vznemirilo. Kaj si želi ta mlada gospa ostrega, poslovnega videza, ki je v popolnem nasprotju z razburljivim poslovnim videzom, kakršnega je kazal njen oče, in predvsem v nasprotju z njegovo viharo družabnostjo, ki je za iskrim pogledom kar naprej kaj načrtovala. Ali si želi, da ji potrdim, kar ji je bilo navrženo, namreč da so ga zašili zaradi svobodnega razmišljanja, kot političnega oporečnika? Želi kaj iztržiti iz tega, na primer obnovo procesa in odškodnino? Ali pa želi iz morebitnega očetovega oporečništva iztržiti moralno dediščino za zdajšnje čase, ko že drugačne dediščine ni bila deležna, kaj dediščine, niti mile očetove roke ne, ki bi jo kot otroka kdaj pobožala? Da ne misli, sem se nenadoma zdrznil, da sem bil domnevni ovaduh, ki je očeta zaradi pokončne politične držbe spravil za rešetke, jaz? Morda mi sploh ne verjame, da je očetov proces potekal leta zatem, ko sva se v hudem konfliktu za vselej razšla?

Korenine vsega zlega, kar se je Ernestu pripetilo čez leta, pa so poganjale že med najinim znanstvom (ali prijateljevanjem, kakor sem si takrat domišljal). Pojasniti moram, da sva se srečala v pisarnah okrajnega komiteja Ljudske mladine Slovenije, torej v nekakšnem političnem volčjem brlogu, kot bi razumela današnja nepoučena mladina. Bo že držalo, da so se vodje komiteja, ne da bi sami to zelo natančno vedeli, znašli tamkaj zato, da se, vsaj nekateri izmed njih, slej ko prej preselijo v centralni komite in od tam na pomembne družbenopolitične funkcije, ki jim bodo omogočale lažje življenje kot drugim, povrhu pa velik moralni ugled (ob posebnih priložnostih hvalnice, intervjuje na televiziji, sedež v prvi vrsti na državnih proslavah, državna odlikovanja, nagrade, spominske članke ob visokih obletnicah, dolge nekrologe, pogreb na državne stroške; nekakšno socialistično plemstvo torej). Toda na okrajnih ali celo občinskih komitejskih, bolje rečeno pod njihovim okriljem, so se dogajale najrazličnejše stvari, ki jih poznajo vse civilne družbe. Mladež se je zbirala v različnih interesnih skupinah, denimo glasbenih ali literarnih ali telovadnih in športnih, likovnih, plesnih itd., tako kot povsod po svetu, denimo tudi na Indian Hills na robu Clevelanda v ameriški državi Ohio, le da je tu neko nevidno oko bedelo nad pravovernostjo vsega dogajanja; a saj kakšno oko, naj bo okroglo ali bolj trikotno, bedi nad dogajanjem tudi v najbolj demokratičnih državah. Hočem reči skratka, da nismo imeli nobenih predsodkov sodelovati pri tistih interesnih skupinah, ki smo jim navadno rekli krožki, vsakdo po svojih nagnjenjih, seveda. Socialne razmere so bile revne, plače naših staršev mizerne, tu pa se je dalo včasih celo kaj zaslužiti. Jaz sem zagrabil neko takšno priložnost in se ponudil za zastopnika neke revije, mislim da se ji je reklo Mladi aktivist ali nekaj takega. Na nekaj šolah sem si s spretno zastavljeno besedo pridobil več sto naročnikov. Moja naloga je bila od njih zbrati naročnino in jo oddati izdajatelju. Deset odstotkov naročnine pa je pripadlo meni.

Izkazalo se je, da je zadeva vabljiva bolj teoretično kot praktično. Sorazmerno lahko je bilo dobiti naročnike, naročnino pa že precej težje. Tako sem se moral

ob koncu šolskega leta sprijazniti z ugotovitvijo, da se mi je dvajset odstotkov naročnikov izmuznilo. Lovil sem jih sicer na domačih naslovih, jim grozil, da jih bom prijavil, vendar izkupiček ni bil nikakršen. Namesto da bi nekaj zaslužil, sem navkljub proviziji nekaj izgubil. V resnici sem izgubil še mnogo več. Naročnina, zbrana od več sto naročnikov, je pomenila že kar precejšnjo vsoto denarja. Večino sem jo zares pravočasno odvedel v blagajno, v pomanjkanju lastnih sredstev pa sem je kar precej porabil na najrazličnejših mladostnih veseljačenjih, ki so se, odkar se je razvedelo, da zaslužim, krepko zgostila. Na teh veseljačenjih ni nikoli manjkalo niti Ernest, ki je tudi sam slovel po navadah, ki bi jim v tistih skromnih razmerah lahko rekli potratne. Enkrat je plačal on, drugikrat enakovredno jaz, okrog naju pa se je zbralo dosti lačenbergerjev, v katerih očeh sva vidno rasla.

V trenutku resnice sem preštel manjkajoče denarje in ugotovil, da jih je za nekaj takratnih dobrih plač. Ni mi preostalo drugega kot poiskati nove, drugačne zaslužke oziroma opravila, tokrat brez Ernestovega sodelovanja. Sleherni zasluženi dinar sem dajal na kup, da bi v nekaj mesecih naposled zbral manjkajočo vsoto in se za vselej znebil dolga. Obenem pa sem trdno sklenil, da je to moja prva in zadnja blagajniška izkušnja; poslej s tujim denarjem ne maram imeti nobenega opravka več. Pri vsem tem je bila še ena srečna okoliščina, namreč da izdajatelj revije tisti hip od mene sploh ni terjal preostanka denarja, niti me ni opominjal k hitrejšemu plačilu.

Tu pa je nastopil Ernest. Izdajatelj tiste revije je imel namreč z drugimi zastopniki podobne težave kot z mano, ali še hujše. Ali zaradi malomarnosti ali iz kakšnega drugega vzroka plačila ni energično terjal, ker se je namenil priti do svojega denarja drugače. Svoje usluge mu je namreč ponudil Ernest, ki je bil preprosto nadarjen za velikopotezne posle. In tako mi je Ernest nekega dne povedal, da lahko zdaj manjkajoči denar plačam njemu, kar je priročneje kot hoditi v blagajno komiteja; širokosrčno in prijateljsko pa mi je ponudil tudi odlog, če ga potrebujem. Povedal mi je še, da me bo zadeva stala manj, kot sem mislil; on si je izgovoril dvajsetodstotno provizijo na vsa izterjana plačila, ki pa je, razumljivo, meni ne bo zaračunal. Samo se mi je smejalo ob misli, kako zlahka se bom rešil svojih tegob.

Toda dva meseca pozneje, ko sem mu predajal z muko nabrano vsoto, zmanjšano za dvajset odstotkov, mi je začuden rekel, da mu moram poravnati celoten dolg, ker ga mora odvesti v celoti, tistih dvajset odstotkov pa mi bo izplačal šele potem, ko bo tudi sam deležen dogovorjene provizije. S stisnjenimi zobmi sem nekako zbral še preostanek (deloma s posojilom) in mu vse skupaj izročil, v dobri veri, da bom čez teden ali dva dobil povrnjenih dvajset odstotkov. Mislim, da sem mu čez mesec to omenil, a se ne spomnim, kaj mi je odgovoril. Pozneje mu vsega skupaj nisem omenil nikoli več.

Razšla sva se kakšno leto zatem, tudi zaradi denarja. Tedaj sva bila oba člana nekakšne debatne skupine, v kateri smo pozno v noč diskutirali o najrazličnejših perečih, kot se je tedaj reklo, družbenopolitičnih vprašanjih.

Ernesta smo izvolili za svojega predsednika; tedaj sem, mladeniško naiven in brez izkušenj, vsaj mislil, da smo ga izvolili mi, pozneje se mi je kdaj vtihotapila pregrešna misel, da nam ga je bilo dano izvoliti. Takrat smo, študenti najrazličnejših smeri, ki smo pripadali debatni skupini, toda vsi nekakšen up tedanje družbe, odpotovali za en teden v mladinski dom ob Bohinjskem jezeru, ki je služil takšnim namenom. Zadeva je bila velikopotezna, vsedržavna, udeleženci zbrani z najrazličnejših območij od Gevgelije do Triglava; vse skupaj je tudi nekaj stalo. In ker se je takrat veliko poslovalo v gotovini, je dobil Ernest na roke kar zajetno vsoto denarja. Toda sredi seminarja, kakor smo rekli večidel družabnemu srečanju, je Ernest razglasil, da je vsota, namenjena seminarju, porabljena, in ne samo, da je porabljena, zmanjkalo je denarja za dokončanje seminarja, ne za kar koli duhovnega, ampak preprosto za hrano in za druge porabniške izdatke; vsak udeleženec je torej dolžan prispevati še toliko in toliko.

Priznati moram, da mi je tedaj zavrelo. Kri mi je po žilah dobesečno butala. Po naključju in nehote pa sem tisti dan prisluškoval Ernestovemu pogovoru z njegovo takratno partnerico (ta ni bila članica našega kluba, toda Ernest si je jemal, z našim tihim strinjanjem, izjemno pravico imeti ob sebi svojo vsakokratno gospo). Vprašala ga je, ali je z denarjem res tako hudo. Zarezal se je, s čimer ji je razločno odgovoril, ne da bi izrekel eno samo besedo. Pozneje, ko sva se srečala, sem mu omenil, da je zbiranje denarja nepotrebno, dal se mu vedeti, kako da poznam dejansko stanje. Dovolil sem si celo očitati mu, da poneverja družbeni denar.

Nekdanji očarljivi, vedno razpoloženi Ernest, ki me je znal pokroviteljsko potrepljati po rami, moj dotedanji zaveznik, človek, ki je kazal do mene prav očetovsko skrb, je v tistem trenutku dobesečno ponorel. Kri mu je zalila obraz, zasršele so mu obrvi, njegov pogled je postal bliskajoč, mahal je z rokama. Togotno je tulil, da si tega preprosto ne dovoli. Do epiloga je prišlo še isti večer na posebnem sestanku, ki ga je sklical. Točka je bila ena sama: moji nesprejemljivi očitki. Govoril je patetično in vzneseno. S povzdignjenim glasom me je imenoval izmeček družbe, kričal je, da je treba moje obnašanje razglasiti pred vso Slovenijo (toda če smo natančni, ga je tisti trenutek razglašal pred vso Jugoslavijo). Predlagal je, da me nemudoma in takoj izključijo iz kluba. Spodbudil je vsesplošno debato o svojem predlogu. Mladi ljudje, ki niso vedeli, za kaj gre, nekateri pa so tudi slabo razumeli jezik, v katerem je potekal sestanek, so postavili nekaj vprašanj; nekateri so menili, da bi bilo najpametneje, če bi vse skupaj umirili; nekdo je predlagal, naj bi se Ernestu opravičil in bi zatem poskusili vzpostaviti prejšnje razmerje; nekateri, ki jim očitno nisem bil posebej po volji, so vljudno molčali. Napetim trenutkom sem napravil konec z izjavo, da tisti hip za vselej izstopam iz kluba. Vstal sem in odhajal proti vratom. Za seboj sem slišal razburjeni Ernestov glas, ki je navzočim dopovedoval: Kljub temu ga je treba izključiti. Naj izve vsa javnost ...

Od tistikrat se nisem več znašel v Ernestovi družbi. Če sva se srečala na ulici, sem ga pozdravil, on je odzdravil smehljaje, nekako pomenljivo. To je bilo vse.

No, ni bilo vse. Z različnih strani sem občasno dobival poročila o njegovem delovanju. Zdaj ni več delal sam, ampak si je omislil skupino. Moj poročevalec pa je bil prav kritičen član njegove skupine. Ernest zdaj ni bil več izterjevalec, ampak nekakšen komercialist, ki je skupaj s svojimi ljudmi nabiral nove naročnike za vrsto tedanjih publikacij, predvsem političnih. Čez dan so delali, zvečer so proslavljali v izbranih hotelih. Publikacijam, ki jih je zastopal Ernest, se je hitro zviševala naklada; če so poprej izhajale v tisoč dvesto izvodih, so lahko po nekaj mesecih prizadevanj Ernesta in njegove skupine tiskali tri tisoč petsto izvodov. Z dejstvi o nenadnem silnem zanimanju kupcev so izdajatelji seznanjali svoje ustanovitelje in zahtevali občutno višje subvencije. O stvari se je razvedelo in Ernest, ki je zdaj postal pravi vodja, poslovnež, je sleherni dan dobival nove in nove ponudbe za zastopanje.

Posli so cveteli več let. Kot pa je posel hitro vzcvetel, je tudi na hitro odcvetel in se sesul. Nobenih podrobnosti ne vem, kajti tudi moj informator, preprost podeželski fant, je naposled podlegel svoji poštenosti in skromnosti in je iz skupine umanjkal. Tako lahko strnem samo, kar sem prebral v časopisu ob glavni sodni obravnavi: Ernestu je naposled šlo tako za nohte, da je sam odšel na policijo (ali na notranjo upravo, kar je isto, ali h kakemu višjemu policistu, s katerim je bil v stikih) in se prijavil; gotovo je presodil, da bo tako deležen najbolj milostne kazni.

Kako pa je prišlo do sesutja? Zelo preprosto: Ernest se je nekega dne naveličal večnega nagovarjanja novih in novih kupcev, kandidatov za naročnike oziroma kupce je bilo vse manj, končno je bila to doba, ko so ljudje trikrat premislili, za kaj bodo odrinili svoje majhne denarce. Tako je Ernestu prišla na misel genialna ideja, kako z manj dela pridelati več novih kupcev: nič več neskončnih voženj iz kraja v kraj, nič več prigovarjanj morebitnim kupcem, preprosto je v domačem miru ali pa v kakšni hotelski sprejemnici, sam ali pa obdan s svojim spremstvom, s katerim je bil že zasvojen, izpolnjeval prazne naročilnice z izmišljenimi imeni in naslovi in z dostavkom, da bo dobavo opravil sam. Naklade publikacij pa so se vrtozglavo večale, nekatere so morali na novo natisniti. Preiskovalcem je menda navedel več krajev, kamor je (s kombijem) odvažal nedotaknjene zavoje publikacij.

Ko sem bral o tem, sem se spraševal, kako da ni prej pomislil na konec. Saj se je moral zavedati, da to ne bo moglo dolgo trajati. Vnaprej je vedel, da ga bodo slej ko prej razkrili, naj je vzbujal še tako posloven videz. Glede na najino nekdanje prijateljsko razmerje mi ga je bilo nekako žal.

Pozneje res skoraj nisem več slišal o njem. Pač pa sem v podjetju, kjer sem se bil zaposlil, nekoč spregovoril z vratarjem. Vratarju je vedno dolgčas, pa rad poklepeta s kom, še posebno, če hodi mimo njega mesece in leta. Beseda, dve in se je izkazalo, da je vratar Ernestov oče. Omenil ga je, omenil je vnukinjo, torej sinovo hčer, s katero sedim zdaj za mizo, pomolknil in ne da bi omenil sinov zapor, pokazal v smeri komiteja in rekel: Tam zgoraj so ga pokvarili, tisti ga imajo na vesti ... Bog ve, kakšnih pravljič je bil deležen! Morda je omemba

morebitnega oporečništva izvirala prav od tod, če pa od tod, torej od samega Ernesta. Nekaj sem po njegovem odsluženem zaporu vendarle še slišal o njem, namreč, da se spet ukvarja z zviševanjem naklad publikacij. Zanimivo, kako njegovih delodajalcev (najbrž pa to niso bili več isti ljudje) ni nič izučilo. Značilno pa je tudi, da se ni lotil ničesar drugega kot tega, kar je že počel. Je to v zvezi s pregovorom, da je navada železna srajca, ali pa je bil preprosto strokovnjak samo na tem področju? Kmalu zatem sem od nekod slišal, da je umrl; ne vem natančno, a je bilo menda rečeno, da je bila smrt posledica njegove očitno slabo zazdravljene telesne hibe, torej še ena kazen za v otroštvu storjen prekršek (če smrti lahko rečemo kazen).

Silvija, ki se, morda zaradi zresljenega izraza, ki je nakazoval bodočo pravno referentko, sodnico ali morda predsednico ustavnega sodišča, ni zdela Ernestova hči ali hči kogar koli; z mojim ničnim odgovorom ni bila videti nezadovoljna. Če se ne motim, sem ji svetoval, naj ne brska po vzrokih za očetov zapor; to je davna stvar, svoje je prestal, takrat so bile drugačne razmere ...

Tedaj se je vzravнала in mi s poslovnim glasom (očitno je bila rojena za pravno stroko) začela pripovedovati o tem, kar si je obetala od srečanja z mano. Rekla je, da je vnaprej razmislila, kaj ji bom morebiti povedal. Predvidela je, da ji bom (a) očeta morda pretirano hvalil, da bi ji tako olepšal podobo človeka, ki ga ni videla in ne poznala; (b) da ji bom preprosto rekel, da je bilo moje srečanje z njenim očetom naključno in da se ničesar ne spominjam (predvidela pa je, da bi jo s tem lahko odpravil že po telefonu); (c) da bi ji lahko podobo očeta očrnil in njeno v resnici skoraj nično vedenje o njem izpopolnil s številnimi nadrobnostmi, ne oziraje se na to, da bi jo lahko tako kakor koli prizadel. Če bi moj odziv ustrezal kateri koli od teh treh točk, mi je rekla, bi se mi za pripravljenost srečati se z njo zahvalila. Toda čeprav nisem ravno zgovoren, mi je rekla, moj odziv vendarle ne ustreza nobeni od točk, ki jih je predvidela, zato mi bo vzela še nekaj minut.

V nadaljevanju je razložila, da me ni poklicala zgolj zaradi tistega posvetila v knjigi, ki sem jo nekoč davno podaril svojemu prijatelju, ampak še zaradi druge najdbe. V zares porumeneli in od časa načeti mapi je namreč našla zabeležko, ki bi me utegnila zanimati. Ponudila mi je list potipkanega papirja.

List je bil natipkan z razmajanim pisalnim strojem znamke Remington, kakršne smo uporabljali pred desetletji. Sledovi indiga na papirju so kazali, da gre za kopijo, ki je nastala hkrati z izvirnikom. Na vrhu lista je bilo z razprtimi črkami napisano: *Z a z n a m e k*, in zraven je bilo pripisano moje ime. Dobesedna vsebina lista se je glasila takole:

Imenovani je na vprašanje, kaj misli o zedinjeni Sloveniji, odgovoril, da je bilo zedinjenje Slovenije, spočeto sredi 19. stoletja, dobra ideja. Ko se mu je pojasnilo, da se vprašanje nanaša na zamisel o samostojni Sloveniji, je izjavil, da o tem ni razmišljal. Meni, da je Slovenija samostojna v okviru federativne Jugoslavije in da razmišljati o absolutni (državni) samostojnosti ne bi imelo smisla. Večina nacionalnih stvari se mu zdi zadovoljivo rešenih, meni pa, da je

narobe, da je v armadi predpisan srbohrvaški jezik in da je slovenščina premalo ali nič udeležena v zvezni skupščini in zveznih organih.

Iz pogovora je razvidno, da je bral Balantiča in da ima o njem (kot pesniku) pozitivno mnenje, bere tudi Preglja, Majcna, Simčiča (pol. emigrant v Argentini), Velikonjo, Antona Vodnika.

Zvez s tujino nima. Prek ameriške ambasade v Beogradu (Čika Ljubina 19) pa je naročil več propagandnih publikacij, ki jih dobiva zastonj. Hvali radijsko programsko revijo London Calling Europe. Hkrati izjavlja, da ne posluša tujih radijskih postaj.

O povojnih justifikacijah kolaborantov meni, da so bile sestavni del vojne in revolucije, a pristavlja, da bi bilo bolje, če bi po 9. maju potekale pred rednimi sodišči.

Glede religije se zdi, da je z njo razčistil, vendar je bil vzgajan v katoliškem duhu in je prejel vse zakramente. Do cerkvenih dostojanstvenikov ima spoštljiv odnos.

Ortodoksno zagovarja svoja stališča in stežka sprejema mnenja večine. Njegove politične ocene so negotove in nezanesljive. Dovzeten za vplive vrstnikov, ki pripadajo reakciji; z nekaterimi od teh se občasno tudi druži.

List papirja je bil podpisan z "Debatni". In označen z datumom davno izpred najinega spora.

Silvija me je med mojim skrbnim prebiranjem molče opazovala. Vmes sem za trenutek postal in se zazrl skozi okno. Spomnil sem se tistega najinega večernega sprehoda, ko me je spraševal o zedinjeni ali o samostojni Sloveniji. Pri tem se mu je glas zmehčal in izdajal nekakšno zadrego. Zato sem si dogodek tudi zapomnil. Ali je sploh treba pripomniti, da nisem vse do tega hipa nič posumil! Pogovorov o drugih zapisanih trditvah se ne spomnim, a jih je že kako izvrtal iz mene, saj nisem nikoli šparal z jezikom.

Vprašala me je, ali sem kdaj slutil, da je bil napisan ta Zaznamek. Nisem.

Rekla mi je, da je to seveda mrtev papir. Kolikor se spozna, ga sploh ne bi smelo biti, dvomi vsaj, da so dovoljevali kopije. Menila pa je, da me zadeva in da imam pravico zvedeti za njegovo vsebino; to je bil vzrok njenega predloga za srečanje. Do človeka, ki jo je zaplodil, tako in tako ne čuti nič. Sploh pa se s tem odnosom ne obremenjuje. Vedenje o Zaznamku bi jo samo bremenilo, tako pa se je razbremenila. Egoistično dejanje pač, se je zasmejala.

Vprašal sem jo, koliko zaznamkov je bilo v mapi.

Osemnajst!

In bo zdaj obiskala vse obravnavance po vrsti?

Prebrala jih je, je povedala. Nekateri zaznamki v resnici obravnavajo znane ljudi, se pravi ljudi, ki so pozneje postali znani; in vsaj za nekatere ve, da so šli prejšnji oblasti na živce, za te zaznamke je torej obstajalo nekakšno upravičenje, se je zmogla nasmejati. Preostale zaznamke je že uničila, je povedala. Menila je, da bo dovolj eno srečanje: z mano; mene je izbrala zaradi tistega posvetila v podarjeni knjigi.

Več ji ni bilo treba povedati. Nobenih drugih posvetil ni našla. Po njenem mnenju sem bil med vsemi osemnajstimi obravnavanci dokazano najbolj naiiven. Stavil bi, da me je prebrala tudi v tem trenutku: nisem jezen na svojega nekdanjega prijatelja; jeza je sploh napačna beseda; če naj jo sploh uporabim, potem premorem jezo (in mnogo več kot jezo) na neznance, ki so s svojo močjo (oziroma nemočjo) ustvarili razmere, ki so Ernestu najprej omogočile tisto hudo otroško paglavščino, takoj zatem pa ga kaznovale s telesno hibo, in kot posledico hibe z neizmernim prizadevanjem biti ljubljen in s posledico le-tega: s prizadevanjem na oporečen način prislužiti si blagostanje. Ko je pozneje stopil pred sodnika, mu pisanje zaznamkov ni pomagalo, nobene milosti ni bilo zanj; naročniki skrivnih poročil, ki se jim je navsezadnje predal, so se potuhnili v anonimnem ozadju. Kazen je segla še onkraj njega. Kaj ni nekako kaznovana tudi Silvija, njegova hči, ki ji je dolgo pomenil silen primanjkljaj; in ki zdaj ve, da ji oče ni zapustil drugega kot osemnajst zaznamkov.